katkı

AYLIK FİKİR VE SANAT DERGİSİ

YIL: 1, SAYI 8 15 NİSAN 1971, FİATI 2 LİRA

Darbeler Zinciri ve Tezimizin
Tarihî Gösterilişi

A. E. GÜRAN

Sosyalist Dergiler

Maddeci Tarih Anlayışı :
Zur Kritik'in Önsözündeki Formüller

M. BALADUROĞLU

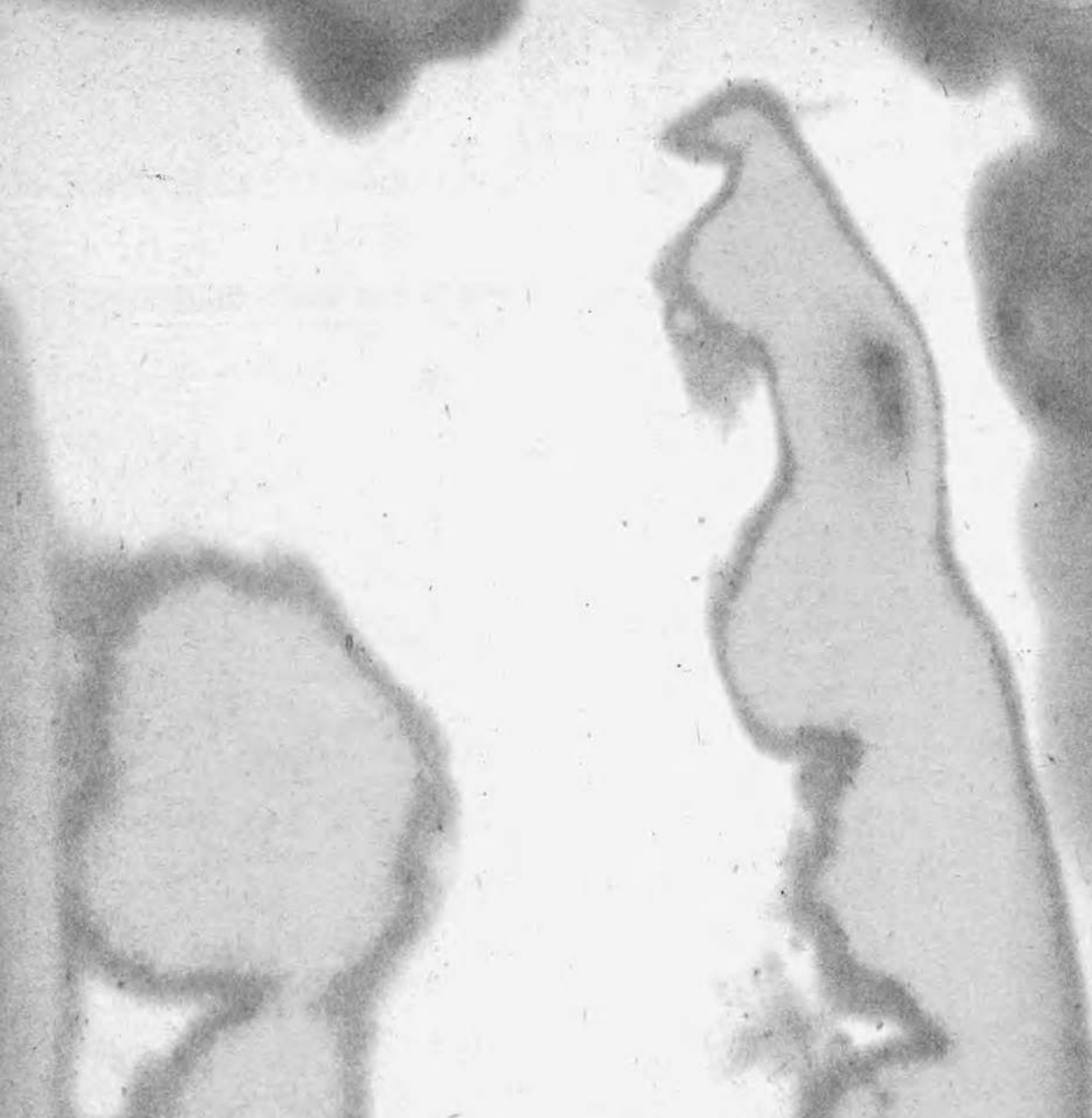
Kerim Soyka İçin

İ. SIRRI

Roza Luxemburg
II

K. TİRYAKİ

8

Sahibi ve Sorumlu Yönetmen A. E. Güran — Aylık Fikir ve Sanat Dergisi — Her ayın 15'inde çıkar — İlân kabul etmez — Yazışma adresi Gedikpaşa Cami Sokak 40/5 - İstanbul — Yıllık abone: 24, altı aylık: 12, üç aylık: 6 TL.'dir. Gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın iade edilmez. — Dizildiği yer: Asya Matbaası - Baskı: Haşmet Matbaası.

DARBELER ZİNCİRİ VE TEZİMİZİN TARİHİ GÖSTERİLİŞİ

A. E. GÜRAN

Bizimki gibi toplumlarda hükümet darbesi daima gündemdedir. Tarihî bir gerçek olmayan hakim sınıf veya işbirlikçi zümre sıkıştıkça, tıkandıkça yönetici değiştirmeye mecburdur. Artık tarihî bir gerçek olduğu iyice görünmekte olan bu mecburiyetin nedenleri, «bizimki gibi» toplumların bünyesi ve dış politik bağlantıları açısından yapılacak, enine boyuna bir incelemeyi gerektirmektedir. Böyle bir incelemeyi ise kanımızca en objektif olarak, bu darbeler zinciri çıkmazından kurtulmayı başarabilecek olan yani bu problemi pratik olarak halledebilecek toplumların bilim adamlarından bekleyebiliriz. Ancak bu çıkmazdan kurtulabilmek yani problemin çözümüne gidebilmek için, her şeyden önce son darbenin (1) en son olmadığı yani darbeler zinciri gerçeğini kabul etmek gerekir.

Bir yandan savcı ve bilirkişi, darbe istiyoruz diye dava açıyor ve davaya icazet veriyor; diğer yandan da bazı devrimci aydınlar bizi kınıyor darbeye karşıyız diye... Bu da bize, basit bir pratik olarak, darbe gerçeğinin objektifliğini ispatlıyor.

Toplumumuzun öznel şartlarını da gözönüne aldığımızda, yurt bütünlüğü korunabildiği taktirde, darbeler zincirinin ilericilik yönünde (sola doğru) olacağını söyleyebiliriz. Bu hükmün tersi de doğrudur: Darbeler ilericilik yönünde (sola doğru) olursa —yani kitleler, ezilenler gittikçe siyasî ve ekonomik özgürlüklerine kavuşursa— yurt bütünlüğü korunabilir. Şurada yanlış anlaşılma olmasın: Bizde darbeler, mevcut durumu tesbit etmek yani mevcut durumun statüsünü formüle ederek korumak için gelir; yani tutucudur. Ancak her biri diğerinden, zorunlu olarak daha sola düşer ve orada tutunmaya çalışır. Çünkü hakim sınıfın bütün iç çelişkilerini, sınıflararası esas çelişki tâyin ve kontrol eder.

«Yurt bütünlüğünün korunması» varsayımı ve diyalektik metod ile tarihe baktığımızda, darbeler zincirinin son —limit— halkasının, kalite farkı ile 1920'lerin Kemalist Halk Meclisini sağlayacağını çıkarabili-

riz. Bunca zaman sonra, yani kalite farkı ile 1920 ortamına dönüş (2) o zamanın Halk Meclisi'ne karşı, Şûralar antitezini de daha güçlü olarak getirebilecektir. Ancak bu defa, Şûralar da kalite farkı ile mesela «üretim birimleri»nin mahalli özerk meclisleri, yani işçi - köylü'nün işyeri konseyleri şeklinde ortaya çıkabilir. Çünkü artık, üretim birimine örnek olacak büyük iş yerleri ve marksist görüş kazanmış yeterli sayıda aydınlarımız var.

Bu noktadan sonra işyerlerinde, işçi - köylü konseylerinin patronlarla — ve ağalarla — yapacakları sınıf mücadelesi, Merkezi Halk Meclisi'nin içine de aksedecek ve mücadeleyi patronlar kazandığı taktirde Kemalist Halk Meclisi yine burjuva özentisi bir parlamentarizme, işçi - köylü kazandığı taktirde, konseyler temsilcileri meclisine (veya işçi - köylü yüksek konseyi) dönüşecektir.

---

(1) Kitlelerin inisiyatifine dayanmadan, müesses nizama yapılan her müdahale darbedir.

(2) Her evrim, başlangıç noktasından itibaren bir siklus tamamlar ve kalite farkı ile başlangıç noktasına döner. Başlangıçın taşıdığı, «evrensel devrim vasfı»nın kantitesi, evrim siklusunun çapını belirler. Yüzlerce senede tamamlanan sikluslarla beraber devrim diye çılgınca alkışlanan başlangıçlardan 50, 25, 10 yıllık sikluslar da çıkmıştır. (Engels'in spiral modelinden)

12 MART DARBESİNİN KRİTİĞİ

Parlamentoyu lağvedip, Kemalist Halk Meclisi'ni kurmak gayesinde olan «esaslı» darbecilerin planı, daha geniş bir plan tarafından irca edildi. Bu provokasyonda alet olanlar, yalnız «esaslı» darbecilerin öne sürdükleri büyük paşalar değil, aynı zamanda terminoloji farkına rağmen çok güvendikleri devrimci kuruluşlardır. Yeni bir cephe açılmasından — gerçek halk cephesinin açılmasından — korkan esaslı darbeciler, kitle desteğini lüzumsuz ve tehlikeli gördüklerinden, kitle içinde yetişmiş genç militanları tek tek kullanmayı düşündüler. Organlarında (Devrim Gazetesi) sosyalizm lafını bile kullanmaktan kaçınan esaslı darbeciler, hızlı Leninist, Maoist geçinen yayınlara ve onların grupçuklarına — dergi ilânı ve şahıs reklamı olarak — sütunlar ayırdılar. Bu grupçuklardan bazıları gerçi onların organik bir uzantısı idi. Fakat onlar, bütün lafların üstünde bu hızlı Leninist, Maoist grup ve yayınların hepsinin realitede kendilerine hizmet ettiklerini, ortamı bir darbeye hazırladıklarını biliyor ve onun için babaca davranıyorlardı. Bu ufak Leninist, Maoist grupcuların tedrisatından geçmiş gençlerin öğrendikleri lafların da hiç bir zararı olmaz sanıyorlardı. İşte bu gençlerin, kitle hareketleri içinde en sivrilmişlerinden sunî bir şehir gerillacılığı çıkardılar (1). Fayda-

sı olmadı değil; kısa zamanda şartları hazırlayarak darbenin gelişini hızlandırdı; ve darbe oldu. Fakaat! canlarını ortaya koyan o savaşçı çocukların arkadaşlarının oluşturduğu grup ve örgütler önce şaşırdılar ve beklediler; niye? Bilinçsizliğin ispatı! Sonra da, organlarla, bildirilerle aşırı istekler(2) öne sürerek, provokasyona alet olup, en azından malûm tasfiyenin bahanesine yardım ettiler. ...Ordudaki tasfiye ile beraber gerillacıların yakalanması ilginç bir raslantı...

Evet!... Sen tutup, Leninist, Maoist terminoloji ile adeta beyni yıkanmış gençliği, çaktırmadan, eylem olarak Kemalist çizgi yönünde kullanmak istersen, daha geniş plancılar da, Kemalist çizgi tam tutunacağı anda (kritik anda), çaktırmadan, onlara Leninist, Maoist nutuklar attırarak tutucu çevrelere pas verdirirler.

Kuyrukculara ise istediği an, istediği mertebedeki değişiklik için tasvip çığlıkları attırmak, bu geniş plancılar için işten bile değildir.

Halbuki keskin devrimci geçinen o grupçuklar, eylemin bilincinde olsalardı, darbe anından itibaren bildirilerle, bir ağızdan —hiç olmazsa taktik olarak— Parlamentonun lağvını ve Kemalist Halk Meclisi'nin tesisini önereceklerdi. Bu Meclisin teşkili tarzı sonradan, esaslı darbecilerle daha soldakiler arasında, gerçek bir tez - antitez diyaloğu doğuracaktı. Çünkü onlar önce bu Meclisi (azami iyimserlikle düşünürsek) mevcut devrimci geçinen kuruluşların liderlerinden teşkil edecek ve bu devrimci liderler (!) meclisini zirve alan bir partiyi, tepeden inme oluşturacaklardı Biz ise buna antitez olarak, mevcut parlamento ile beraber ismen devrimci olsa bile bu rejimde yozlaşmış olması gereken işçi - köylünün bütün merkezileşmiş kuruluşlarının tasfiyesini fiilen gerçekleştirecek işyeri konseylerini öne sürecek ve merkezi meclisin bu mahallî meclis temsilcilerinden oluşturulmasını isteyecektik.

Ama yine de esaslı darbecilere sıra gelecektir. Ancak bu sıranın, artık, yığınların insıyatifini gerçekten temsil eden bir sol cephenin (kendi antitezinin) desteğinde gelebileceği gerçeği gittikçe somutlaşmaktadır.

---

(1) Herbiri büyükçe bir kitleyi sürükleyebilen bu militanlar, yapmak istediklerini kitle hareketi içinde daha iyi yapabilirlerdi.

(2) Böyle teklifler, «mülkiyetin köküne kibrit suyu» teklifleri ancak, bunları fiilen gerçekleştirebilecek örgüt gücüne sahip olanlar tarafından ileri sürülürse bir anlam taşır. Yoksa provokasyon manasına gelir... Lenin veya Mao ağzı ancak bir proleter ihtilali arefesinde gerçek değerini taşır; aksi takdirde, en azından kargaşaya hizmet eden «papağan konuşması» ağırlığındadır.

«Düşüncenin dilekleri ile realitenin cevapları uymalıdır.»

Marks'ın bu formülünden: Önerilerini fiilen gerçekleştirebilecek örgüt gücüne sahip olmayan şahıs ve grup yayınlarının ancak «gidişatın objektif tahlili»ni ve bu tahlil neticesi varılan hükümleri verebileceklerini anlıyoruz... Ve buradan da «gidişatın objektif tahlili neticesi fikirler örgüt gücüne dayanmasa bile kitlelerce hemen benimsenip maddi güç haline gelirler» neticesine varıyoruz.

«PARTİ OLUŞTURMAK» GİRİŞİMLERİ

Katkı'nın 4. sayısında (s. 7), düzenin oyuncağı, klişe kuruluşlu devrimci (!) partilerin, şu veya bu yönden provokasyona alet olacaklarını söylemiştik. Çünkü, yine aynı yazıda belirttiğimiz gibi, sendikalar, devrimci partiler, gerçeği yaşamış toplumlarda, gerçek halk hareketlerinin neticesi ortaya çıkmış müesseselerdir; illegal partilere de, bu tecrübelerden geçtikten sonra gidilebilmiştir. **Bugün bizde ise, o tarihî merhalenin komedisi oynanmaktadır.** O merhaledeki kitle hareketlerinin ortaya çıkardığı örgüt şekli ve liderler taklit edilmek istenmektedirö Merhale komedi olursa, taklit edilen devrimci örgütler de hakim sınıfın oyuncağı, komik minyatürler olur.

Buna rağmen şayet geniş küçük burjuva çevresini «düzen içinde devrimci parti» opsesyonundan kurtarmak mümkün değilse, yarınki toplumun sosyal şeklinin yaklaşık bir modeli olması gereken parti örgüt şeklinin tartışmasını açalım:

Parti programlarının mükemmelliği, lider militanların kaliteli düşünceleri, akıllılığı, fikirliliği, iyi niyetliliği, dürüstlüğü fazileti bizi pek ilgilendirmez.

Bir örgütün karakterini, elemanların veya liderlerin faziletinden önce kuruluş şekli belirler. Heine'nin dediği gibi «herkes kendi başına erdemli olabilir, kusur işlemek için her zaman (en az) iki kişi gereklidir.»

Her sistemde elemanlar arası bağlantı düzeni, elemanların, liderin ve dolayısile sistemin (örgütün) karakterini belirler.

Hâkim sınıfın — hattâ emperyalizmin — yıpratamıyacağı kalitede prestij sahibi bir lider (ki bu da, geniş halk hareketleri ve evrensel bilimsel çalışmalar neticesi çıkar) yok iken, bazılarının, «çelik disiplin» lafı ile özlemini belirttiği, merkezi örgüt şekli, devrimci olamaz. Kaldı ki böyle bir lider olsa bile legal bir örgütte aktif olabilmesi hemen hemen imkânsızdır. Merkezi bir örgüt, bugünkü merkezi iktidara namzet olmak demektir; en azından, nasyonal sosyalizm hevesi demektir.

Böyle bir merkezi lider partisi, düzenin diğer merkezi devrimci (!) örgütlerine (meselâ sendikalar) dayanır veya onlarla anlaşır ve anlaşmak zorundadır. Bunun aksi de doğrudur: Düzenin kurduğu — ismi devrimci de olsa — merkezi (konfederasyon şeklinde filan) örgütler partiye dönüşebilirler (1). Ancak oyun bozulmasın diye, bunların haricinde fakat paralelinde parti oluşturmak, hem bu örgüt şeflerinin siyasi ihtirasını tatmin etmek, hem de aynı maddî kaynaktan mustar durumda (kendini gösterememek sıkıntısı) bulunan sosyalist aydınlara özerk (!) bir kuruluşta özgürce (!) devrimcilik oynamalarını sağlamak bakımından hakim sınıf açısından çok aklîdir.

Halbuki, bugünün Türkiyesi şartlarında gerçek marksist bir parti,

1) Oyla iktidara gelmek veya mebus çıkarıp mücadele etmek gayesini güderek, mevcut — Kemalistlerin — «parlamento dışı muhalefet» çizgisinin sağına düşemez.

2) Ordu insiyatifine dayanarak darbe ile iktidara gelmek durumunda olan, ve Kemalist Halk Meclisi'ni tesis etmek gayesini güden merkeziyetçi «esaslı reformist»lerin «tek parti»sine aday olmak durumuna da indirgenemez.

O halde bu parti ancak, esasta hakim sınıfın iç çelişkisinin uçurumlaşarak kopma durumuna geldiği darbe anlarını — bütün merkezi kuruluşların bilhassa sendikaların barajlarına rağmen — proletarya lehine değerlendirmek üzere kitle eğitimi yapacak, yani işçileri allame militan olarak değil de, daha çok, işyerini kontrol edebilecek şekilde yetiştirecek, onlara iş yeri mahalli özerkliği bilincini verecek yani yarının işyeri konseylerini bünyesinde, işyeri komiteleri olarak ihtiva edecek, adem-i merkeziyetçi bir parti olabilir.

İşyeri komiteleri temsilcilerinden oluşan bir merkez komitesi ve bu merkez komitesinin seçtiği bir sözcü (genel başkan) kuruluşu, kabaca, günümüzün ve mekanımızın gerçek devrimci bir partisinin şeklini çizer.

İşyeri komiteleri, mevcut rejimde, merkez komitesi kararlarına bağlıdır; darbe anında ise, merkez komitesinin kararını beklemeksizin, otomatikman işyerlerine vaziyet ederler veya — faşist eğilim sezilirse — boykota giderler.

Bu şekil bir parti başlangıçta tabii ki sendika ağalarının muhalefeti, ve baltalaması ile karşılaşır. Çünkü bu parti tutunduğu taktirde işçi, sendika kararlarına mahkûm olmaz; bilâkis, sendikaların bürokratik tutuculuğunu ve başkan hegemonyasını yıkar.

Tepeden inme örgüt anlayışını, dar profesyonel kadro anlayışını kafamızdan silelim Hiç birimiz Lenin değil ve de Lenin ortamında değiliz. Bu ortamda merkezi bir şekille kurulacak bir partinin beyin takımından 2-3 kişinin provokatör olması, partiyi baştan ölü doğurur. İnce eğitim ile allame militan yetiştirmek ise emperyalizmin işbirlikçisine meta hazırlamak demektir.

Biz her şeyden önce proleterlere, iş yerlerinde, **patronun defterini kontrol etme hakkını** benimsetmeliyiz. Onların kafalarına, asgarî demokratik sosyal şekil — konseyleri — nakşetmeliyiz. Bu bilgi seviyesindeki proleter arasında provokatör yetişemez ve barınamaz. Çünkü bu bilgi seviyesi burjuva için satın alınabilecek bir meta değildir; burjuva ajanlığını yapabilecek — o alacalı bulacalı, bulanık, her şeyin yutturulabileceği — bilgi seviyesi değildir. Ve de — satın alma ihtimalini kökünden kaldıran — geniş proleter kitlesi için kolayca varılabilecek bir seviyedir.

Hakim sınıfın tüketimine, lüks tüketime şartlanmamış, yani işçinin

emeğinde gözü olmayan militanlar kitlelere bu bilinci verip, onların itimadını kazanabilirler. Çünkü onlar bilirler ki: Ezilenler ülkenin ekonomisini kontrol etme durumuna gelince yani lüks tüketim kısıtlandıkça, ancak bu gidişte oportünizmin her çeşiti açıkça ortaya çıkıp yıkılacak ve gerçek bilimsel çalışma başlayabilecektir. Ve de liderlik sorunu, ancak bu aşamadan sonra ortaya çıkacaktır.

Ufak grupların yetişmiş lider militanları, merkezi lider partileri hevesine kapılıp, sekterizmin partiler seviyesine çıkarılmasına âlet olmamalıdırlar. Lenin'in taktiğini aynen taklit, Marksizm - Leninizm değildir. Maksist - Leninist terminoloji ile merkeziyetçi girişimlerde bulunmak, Kemalistler adına daha solda casusluk yapmak, kargaşa yaratmak demektir. Emperyalizmin kaba provokatörlerinin yanında, bir de Kemalistlerin provokasyonları, Kemalizm ötesi sollardaki kargaşaya tuz biber ekmektedir.

Millî Demokratik Devrim gibi tezler, bütün cephelerin genel kurmayı iddiasını taşıyan sınıflarüstü tezlerdir. Böyle tezleri ortaya atanlar veya iktibas edenler şayet peygamberlik iddiasında değillerse, ya hakim sınıfın adamıdırlar veya objektif tahlillerinden, uygun bir menzilde proletarya diktatörlüğünün gerçekleşeceği neticesini çıkarmış yani proletarya diktatörlüğünün sınıf tanımaz hakimiyeti namına konuşan bir büyük teorisyen liderdirler.

Bırakalım bu tezi sol Kemalistlere... Bizde MDD, daha çok onlara, onların millî kurtuluş savaşı tezine uygun...

MDD'nin muhtevasında da görünse, yalnız proletarya cephesi namına somut tezler ve çabalar bize yetmelidir.

«Sağdan izole olmamak» marksistler için iyi taktik, mühim taktik ama daha mühimi sağ ile özdeşleşmemek... Bunun için de ayırıcı prensipleri iyi seçip, çizgiyi açık seçik tespit etmelidir; ki bu çizgi de bugün ancak anahattı ile merkeziyetçi Kemalist Halk Meclisi'nin solundaki, adem-i merkeziyetçi bir yönetim şeklinden geçer.

Solun sağındakileri bazı merhalelerde taktik olarak desteklemek başka, onların organik uzantısı — özdeşi — olmak başka şeydir. Bu ayırım iyice belirtilmelidir.

Küçük burjuva tipinin bol olduğu memleketimizde, soldaki bu sekterlik de, — yurt bütünlüğü korunabildiği, yani «etnik parçalanma» gericilik tuzağına düşülmediği taktirde — sosyalizme gidişin adem-i merkeziyetçilikten geçeceğini objektif olarak göstermektedir. İşte yalnız bu gerçeğin tesbiti, grupları müşterek bir çizgiye getirebilecekken, tekke şeyhleri ayrı ayrı, hakim sınıfın iktidar biçimi olan, merkezi idare başkanlığına adaylıklarını koyuyorlar. Hakim sınıfın merkezi idare şekli dağılma yolundayken ve adem-i merkeziyetçilik lâfından bile ödleri koparken, fiilen adem-i merkeziyetçi durumda olan sol kanat laf ile mer-

keziyetçilik fikrini güçlendirme yönünde çalışmaktadır. Tanrım! (2) bu ne biçim terslik, bu ne denli bilinçsizliktir...

Şeyh efendiler! size açık bir gerçeği yine tekrarlıyalım: Hakim sınıf hiç birinizi, kendi merkezi idareciliğine halef yapmak için, solun tek lideri durumuna getirmez. Birinize diğer hepinizi kırdırtmaz. Kendinizi en güçlü gördüğünüz an karşınıza en az sizin gücünüzde bir lider daha çıkarır... Onun en korktuğu şey, bu bilimsel (!), ideolojik (!) mücadelelerin, büyük çoğunluğu ile birer tertip olduğunu, hiç birinizin bütün mücadeleleri kazanmış tek lider olamıyacağınızı anlayarak, gladyatörlükten vazgeçip, askariden adem-i merkeziyetçilik tezinde anlaşmanızdır.

Bütün lâfların üstünde bugün Türkiye solunda iki cephe belirmektedir. Biri, çizgisi net olan, belirgin ve tutarlı bir organa (Devrim Gazetesi) sahip bulunan Kemalist cephe, diğeri de bunun solu... Burada esas problem, ikinci cepheyi, lafla dünyanın en soluna uçan veya eylemle en sağa —Kemalist devrimcilere— hizmet eden gruplardan arındırarak, Kemalistlerin solunda uygun bir çizgiye oturtabilmektir.

Evet!.. Sosyalist etiketli yeni bir parti kurulacaksa, bu kriterlerin de ışığında rengini, çizgisini iyice belli etmelidir.

---

(1) Türk-İş partiye dönüşme fikrini açıkça ortaya attı. Disk'in yöneticilerinin ise Kemalistlerin bir darbesini bile beklemeden, mevcut parlamentonun mebusu olmak için can attıkları duyuluyor.

(2) Çaresizlik ünlemi.

PARTİLEŞME ZOKASINA DİKKATİ ÇEKMEK İÇİN BİRAZ DA SOYUTLAMA

Ana merkezi sistemden ayrılanlar toplam olarak ana sistemi tâbi kılacak ağırlığa (kantiteye) ulaşmadan merkezileşirlerse (yoğunlaşırlarsa), merkezleri birleştiren doğrultuda (liderler münasebeti yoluyla) ana sisteme tâbi olurlar.

Merkezi sosyal şekillerin veya merkezi örgütlerin lider mevkileri, fizikte, kütlenin ağırlık merkezine tekabül eder.

Tabiatın genel kütle çekim kanununu, ağırlık merkezlerinin faziletsizliğe bağlayamayız.

Kütleler tekâsüf ettikçe, merkezileştikçe, biribirleri ile zorunlu olarak anlaşma, uzlaşma durumuna gelirler.

Mesela, iyi niyetle kurulmuş dahi olsa, bir merkezi (çelik çekirdek-

li) devrimci parti, önce en yakınındaki, devrimci isimli merkezi (konfederasyon) şekilli bir örgütün cezbesine kapılıp onunla özdeşleşir... Varolmanın (katılaşmak) sarhoşluğunda özgürlük unutulmuştur. Bu büyüyen, somut (!) varlık (kütle), artık ana kütlenin (merkezi iktidarın) daha fazla çekimine girmiş ve bu şiddetli cazibenin etkisi ile devrimcilik adı altında onunla özdeşleşme eylemine başlamıştır.

Proleterler için, sosyal anlaşma diye bir şey yoktur. Onlar anlaşma nedir bilmezler; günlük hayatlarında bile bu kolayca gözlenebilir. Çünkü onların sömürdüğü — aleyhinde anlaşma yapabilecekleri — bir alt sınıf yoktur. Onların anlaşmaları ancak, tabiata karşı, tabiatın negasyonunda, en ilkel inkârın işbirliğidir ki buna, anladığımız manadaki — sosyal — anlaşma denmez... Proleter ihtilâli ortamına giderken, yani bütün sosyal anlaşmaların fiilen kaldırıldığı bir ortama giderken, proletaryanın anlaşmaz, uzlaşmaz liderliğinin gerekçesi bu bilimsel tahlilde yatmaktadır. Bu liderlik de, aynı zamanda hâkim sınıfın, mevcut bütün anlaşmalarının (bilim ve sanat olarak da) üstüne çıkmış, onları aşmış (eleştirmiş), onların tutuculuğunu, — artık — bir çıkmazın ifadeleri olduğunu göstermiş ve dolayısile, uzlaşmaz bir entellektüel başkaldırmayı (hakim sınıfın negasyonu) yapmış aydınlar grubundan tarihin bir seçimidir.

Bu ender şartların görünmemesi bizi yoz bir taklitçiliğe sürüklememeli. Entellektüel başkaldırmanın eserlerini ve maddî yaşantı örneğini görmediğimiz halde, sosyalist lafazanlıkta takınılan bu uzlaşmaz pozların hangi birikimlerden güç aldığını ve niçin — şartlarının var olup olmadığını tartışmadan — isterikçe, çelik disiplinli lider partisi oluşturma gayretlerine girildiğini biz kolayca anlıyabiliyoruz.

Emperyalizmin bu aşamasında ve de bu ufak ülkede, — biribirinin tezahürü olan — ne proleter ihtilali ortamına müsaade edilir, ne de gerçek entellektüel başkaldırmaya...

Proleter ihtilâline gidilmiyorsa veya yeterli kalite ve kantitede entellektüel başkaldırma yoksa, ancak hakim sınıfın kesinkes inkârında anlaşabilecek kaliteli aydın grubunun (çelik çekirdeğin) oluşmasına imkân yoktur. Buna rağmen böyle merkezi bir örgüte gidilirse, bu, düzenin «daha çelik» çekirdeğinin, en azından uydusu olur.

Aydın olarak askariden yapacağımız şey: Düzenin (hakim sınıfın) bağlarından (anlaşma yollarından) daha yeterli kopamadığımızın — hakim sınıfı inkârda yeterli kalite farkına varamadığımızın — bilincinde olarak, yani proleter ihtilâli ortamından uzakta olduğumuzu anlıyarak, hiç olmazsa, düzenle daha çok uzlaşma, anlaşma — veya özdeşleşme — ihtimallerini kapamak için, mümkün mertebe adem-i merkeziyetçi bir sosyal şekli veya örgüt şeklini savunmaktır.

TOPLUMUMUZDAKİ AYDIN HASTALIKLARI

Adama veya örgüte soruyoruz: Yahu yerini, rengini daha açık belli edemez misin?. Cevap: Yoo olmaz, elastik taktik uyguluyoruz;

: Yahu geçen hafta şöyle demiştin, bugün böyle diyorsun nasıl olur?. Cevap: O gün taktik icabı öyle söylemiştim (veya yazmıştım).

Taktik anlayışı bu kadar elastikleştikten sonra giderek, her gün biribiriyle çelişen sözler söylemek, günlük taktik, çok daha kısa zamanda değişen deli saçmaları da dakikalık, hattâ saniyelik taktikler olacak ve tımarhanelere lüzum kalmayacak; bu en hızlı taktikçilerden niye yararlanmıyalım?

Kaypak beyinlere ithaf olunur!

★

B. Russell'ın, modern zamanların yeni aydınlar kategorisi «yazarlık» hakkında ne düşündüğünü, — 1960 - 70'lerin Türkiyesini görmediği için, bizim kadar gıcık alıp almadığını — bilmiyoruz. Fakat, ihtimaliyet tahlilleri yaparken «Bir sürü maymun, yazı makinelerinde paldır küldür parmak dolaştıracak olursa, British Museum'daki bütün kitapları yazabilirdi» demiş.

Bizdeki yazarların çoğu da zaman zaman, ben yazmıştım veya biz belirtmiştik diye kendi yazılarından, eski yazılarından uygun iktibaslar yapıyorlar... Tabiî baylar! Siz veya sizin klik her şeyi söyledi, her şeyi yazdı... Hele bizdeki son 10 yılık sol telif neşriyat, Heraklitos'dan beri bütün sosyalist neşriyatı vermekle beraber, solun bütün evrensel problemlerini de halletti. Ancak ne var ki, bu yayınlardan, klasik eserleri ve problemlerin çözüm formüllerini çıkarabilmek için milyonlarca kelimenin uygun kombinezon ve permütasyonunu yapmak lazım. İşte bu, kelime yığınlarından uygun seçme ve diziliş yapmak ise, yazarlıktan çok daha fazla bir şeydir.

Böyle uzun uzun — iktibaslı, literatürlü — yazılar, hakim sınıf mertebesindeki bir imkânın mahsulüdür ve hakim sınıfın, aşamacılığını kaybettiği, çürüdüğü, modasının geçtiği devrim konaklarında verdiği bu imkânlar, ortaya şaheserler değil ancak ortamı bulandıran deli saçmaları çıkarır. Devrim konaklarında formül gibi yazılar gerek; edebiyatın asil kompozisyonları değil... Böyle zamanlarda devrimcinin — her bakımdan — imkânı da zaten bir formül kadar ufaktır.

Yeterli büyüklük ve güçte gerçek devrimci bir örgüt olmadığına göre bu, cır cır yazan aydınların imkânları hangi ana kaynaktan gelir, niçin gelir?

İshal olmuş beyinlere ithaf olunur!

Polisiye rejimlerin ileriyi gören devlet adamları(!) vardır; büyük teorisyen pozlarda... Bir tertip hazırlarlar ve demeç verirler, falan filan olacak diye... Hakikaten iki gün sonra'da, o falan filan olur.

Bu rejimlerde, gizli istihbarat kaynaklarına yakın — yani ileriyi gören (!) — gazeteciler vardır, mutemet adamlardan... Şayet rejim, yönetici değiştirme durumuna geldiyse, yaratılacak muhalefete, bu ileriyi gören gazetecilerden de bir tutam getirilir, teorisyen olarak...

İşte bu yüzden bizde, ileriyi gören, gerçekçi (yani yarın veya öbür gün için tezgahlanan şeyi bilen) teorisyenlik demek, çok defa istihbaratçılık demektir.

Hayalcilik ile istihbaratçı gerçekçiliği arasında olması gereken esas teoriye yaklaşmak, güçlü yayın organları ile teçhis edilmiş olan bu istihbaratçı beslemesi teorisyenlerin tozundan dumanından zorlaşmaktadır. En büyük tehlike de gençlik arasında günlük istihbaratçılığın, teorisyenlik olarak anlaşılmasıdır.

Teorisyen, örgütler mücadelesinde, taktik yapmak için gizli istihbarat toplar ve değerlendirir. Ancak istihbaratçı, teorisyen demek değildir. O bir fındık faresi gibi, girdisi çıktısı ile, olanı bilir ve olacak şey için verilen emirleri, hazırlanan tertipleri öğrenebilir. Olacağı bilemez; sonrasının nasıl gelişeceğini bilemez. Bu teorisyenin işidir: O, gidişatın objektif tahlilini, gizli istihbarattan çok, — daha iyi bildiği — evrensel doğruları, toplumunun fert ve kitleler olarak yapısını ,düşman liderinin burjuva kafa yapısını ve düşünüş tarzını değerlendirerek yapar; ve bağlı olduğu örgütün gücünü de hesaba katarak önerisini bildirir. Devrimci teorisyen, hâkim sınıfın kafa çapını aşmış, polisiye taktiklere muhatap olmayacak bir düzeye ulaşmış adam demektir.

Teorisyenlik, müneccimlik de değildir. Önerilen veya gösterilen hedef kelimesi kelimesine aynen gerçekleşmiyebilir. Taktik hata payı, belli bir ölçüyü aşmamak şartile, daima mevcuttur. Ancak gizli istihbaratçılar, tertipçilerin sözcüleridir ki — gerçek olmayan hareketlere özgü — hata yapmaz ve hata payı kabul etmez keskin teorisyen tipini belirlerler.

Ama her şeye rağmen bu düzen durdukça, gizli istihbarat kaynaklarına yakın — yani hakim sınıfla sürtüşme, kaynaşma halindeki — birtakım yazarlar, düzenin değişmesi için — lafla — çırpınan büyük gerçekçi, ileriyi gören teorisyenler olarak geçimlerini sürdürecekler ve bu ilişkilerini sağlamlaştıramıyan diğer bir kısmı da, uçurulan balon haberlerin tesirinde kapıldıkları «tertip» psikozundan, paranoia'nın cinnet basamaklarını tırmanarak «tek-ben»ciliğe ereceklerdir.

Bütün bilgisi, hazırlanan tertipler olan, ve yalnız bunların dedikodusunu yapan polisiye beyinlere ithal olunur!

ANLAYIŞSIZLIĞA, HAİNLİĞE İKİ SOLUKLUK ÖFKE

Görülen olay ve eylemler, hakim sınıfların iç çelişkilerinin tezahürleridir. Gerçekte bu çelişkileri tayin ve kontrol eden esas çelişkiyi (sınıflararası çelişkiyi) dile getirecek (ifade edecek) işçi - köylü kitlesinin eylem ve somut teklifleri kendini göstermediği taktirde, bizdeki aydın kafasını direkt kontrol eden dünya politikasının hakim bürokratları, «coğrafi bölünme» çözümünü, — bu en rahat çözümü — tezgahlayabileceklerdir.

Hakim sınıfın irili ufaklı bir sürü iç çelişkisini, — dikkatleri üzerine çekerek — bir anda dümdüz edecek, onların en ilericilerini, — en esaslı reformcuları — ortaya çıkaracak olan proletaryanın gür sesi artık duyulmalıdır.

Proletarya en kısa zamanda kükremeli ve hakim sınıf içindeki, — gerçek tez, antitez diyaloğunu kuracağı — en ilerici, reformist (kahraman) kadroyu bir bütün olarak ortaya çıkarmalıdır.

*

Sosyalizme geçişte Rus tanklarının gelmesinden korktuklarını ileri sürerek — veya, çok şey bilir de söyleyemez pozlarda imâ ederek — halkı aldatmaya kalkan, riyakâr, yalancı ve hain burjuva ve burjuva kuyrukçuları!

Bu ortamda, kendi gayretimizle sosyalizm sürecine girmezsek, yarınki 3. Dünya Savaşında veya genişlemiş Ortadoğu savaşında o tanklar, — yurdumuzun bir kısmına da olsa — kasıp kavrulmuş topraklar, cesetler üzerinden daha rahat girecekler ve komutanları, sizin gibi kazları idare etmek zorunda kalacaklardır.

Siz gününü gün eden, gerçekte, çocuklarının bile istikbalini düşünmeyen domuzuna bencil, hayvan öte yaratıklarsınız.

Biz ise. kuşağımızın tarihî görevini müdrik, içinden çıktığımız toplum ve yurdun mevcut şartlarını, — en ufak teferruatına kadar — insanlığın gelişimi doğrultusunda değerlendirmeyi ödev edinmiş insanlarız.

* * *

Erim kabinesine beyaz oy veren **Aybar**, yeni bir parti kurma çabaları içinde, «Bürokratik Sosyalizme Hayır!» adlı 24 sahifelik bildirisiyle **Boran** ve arkadaşlarını tenkid etmişti. Bu ay içinde herhangi bir yayınını göremedik.

Sosyalist 23. sayısına kadar çıktı. Erim kabinesini tenkit ediyor. Mao Kalpazanları başlığı altında ak Aydınlık'çılara çatıyor: «Sahte Maocular. Sahtekârların maskesi düştü, kuru sıkı lâf kalabalığı arasında oradan buradan adam apartmak peşindeydiler. Oportünizmin ve revizyonizmin dikalasını yaptılar, yaptıkları bir provokasyondur, bunlar pamuk elli cici beyciklerdir, demagogturlar, İşçi Sınıfı Partisi'ne giden yolu da diğer bazı gruplarla birlikte dinamitlemeye çalışmışlardır. Bunlarda seviyesiz demogojiler, birtakım laf salataları ve bol bol Mao Ze Dung düşüncesi. **Yöneticileri yürütülen toplu ve açık bir provokasyonu sürdürdürmektedir.** Anti-Sovyetik cephe almakla CIA provokasyonunun içindedirler. Türkiye'den kopuk üç buçuk dökük lafla öncülük peşindedirler.» Dr. Hikmet Kıvılcımlı bir devrimci proleter partisi kurulması gerekliliği üzerinde duruyor.

Türkiye Solu: 5 Nisan 1971 tarihli 1. sayısı çıktı: «Türkiye Solu, Türk Solu'nun iki yıl süreyle izlemiş olduğu proleter devrimci çizgiyi toplumun daha ileri bir aşamasında, bugünün şartlarında izleyecektir. **Aydınlık Sosyalist Dergi** ile **Türkiye Solu** biribirini tamamlayacaktır. Ana görev Proleter Devrimci Örgütü en kısa zamanda yaratmaktır. Türkiye Solu, bu ana görevin tam bilincinde olarak Proleter Devrimci siyasi örgütün en kısa zamanda kurulması için mücadele edecektir. **Türkiye Solu** oportünizmin her tezahürüne, her cinsten sağ ve sol sapmaya karşı mücadeleyi görev bilecektir. Erim hükümeti gerçek reform yapamaz, Türkiyeyi içine sürüklendiği buhrandan ancak devrim kurtarır.»

Türkiye Solu bir PROGRAM TASLAĞI sunmaktadır. «Bizim kuracağımız siyasî örgüt örneğin bir TİP gibi oportünizmin damgasını taşıyan, emekçinin kendini içinde yabancı hissettiği bir aydınlar kulübü olmayacaktır; tam tersine bütün iyi niyetine rağmen henüz küçük burju-

va havasını silip atamamış aydının kendisini misafir hissettiği ve işçinin ve köylünün ev sahibi olduğu bir emekçiler ocağı olacaktır.»

Genç Sinema Nisan sayısında kendi yayınlarının birincisi olan «KAL MARX - İŞÇİ ANKETİ»ni övütlüyor.

Halkın Dostları, aylık devrimci sanat ve kültür dergisi, Nisan sayısı: «Devrimci sanat ve kültür kavgasının bayrağıdır. Burjuva edebiyatına karşı sosyalist sanat ve edebiyatın sözcüsü olarak atılım yaptığını» belirtiyor «Önümüzde Marksist düşüncenin doğrultusunda bir gelişimin geniş ufukları açılmış duruyor. Marksist düşüncenin her alanda olduğu gibi sanat alanında da hem yanlışa, hem kötüye karşı gerekli kıldığı militanca tutum **Halkın Dostları**'nın kılavuzu olmağa devam ediyor.»

İşçi - Köylü, sayı 30: «Bütün gerici iktidarlar yıkılmaya mahkûmdur. AP iktidarı çöktü. Çünkü o, Amerikan emperyalizminin emrinde eli kanlı bir soygun şebekesiydi. İş güvenliği, sendika hürriyeti, genel grev! 141 ve 142. maddeler kalksın! Halk düşmanı gerici yuvalarını dağıtalım! Memurlara grev hakkı! Amerikan üsleri kalksın! Kahrolsun NATO ve CENTO! İkili anlaşmaları tanımıyoruz! Baskı kanunları kalksın! Genel af! Zafer mutlaka devrimci halkımızın olacaktır!»

Kurtuluş 15 Mart 1971 tarihinde bu adla birinci sayıdan itibaren yeniden çıkmaya başladı: «TİP pasifizmi karşısında, Mihri Belli revizyonizmi solda, devrimci bir alternatif olarak güç kazandı. 1966'lardan sonra, Türkiye'deki sınıflar mücadelesinin şiddetlenmesine paralel olarak bilimsel sosyalizmin temel klasiklerinin süratle Türkçeye çevrilmesi, soldaki sisleri dağıtmaya başladı. Bu temel eserlerin Türkçeye çevrilmesi, sosyalist teoriyi ülkemizdeki bir avuç salon entellektüelinin zihin idmanı olmaktan çıkarmıştır. Proleter devrimciliğin cesaret, atılganlık ve coşku isteyen bir meslek haline gelmesi, soldaki pasifistlerin, revizyonistlerin ve devrim hokkabazlarının niteliğini hızla ortaya koymaya başladı. Sınıflar savaşının giderek keskinleşmesi, ülkemizdeki ekonomik, politik ve sosyal krizi iyice şiddetlendirdi. Leninizm temelleri üstünde, devrimci yoldaşlığın oluşturduğu proleter devrimci örgüt, karşı devrim cephesinin bütün baskı, şiddet ve cebrini göğüsliyerek kırsal alanlardan fabrikalara, üniversitelere kadar, bütün kesimlerdeki devrimci mücadeleyi yönlendirme gayretleri içindedir. **Kurtuluş** bu örgütün ideolojik ve politik yayın organıdır.» «Bundan böyle Dev-Genç'in yayın organı olan **İleri** ideolojik ve politik organ olarak ayrıca çıkmayacaktır. **Kurtuluş** Dev-Genç'in de görüşlerini dile getirmektedir.»

Gerçek, Partizan grubunun çıkardığı özel sayı: «Bütün ülkelerin işçileri ve ezilen dünya halkları birleşin! Amerikancı sahte demokrasinin baskılarına karşı, devrim yolunda cesaretle ilerliyelim. İşçi yığınları gittikçe daha bileniyor, birleşiyor, kaynaşıyor, işçi mücadelesi gelişiyor. İşçi sınıfının önünde kimse duramaz, halkın mücadelesi anarşi değil-

dir. İşçiler, demokratik haklarımıza sahip çıkalım. Onları koruyalım. Yeni haklar almak için daha güçlü olarak mücadele edelim.»

Ant, sayı 12 (Nisan 1971): Muntazaman yayınını sürdüren ve ikinci cildini tamamlayan bu derginin II. sayısı da toplattırılmıştır. 12. sayının içindekiler şunlar: 1) Halkın Gerçek Kurtuluşu İşçi - Köylü iktidarındadır. 2) Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu. 3) Kırıkhan Raporu. 4) Ajitasyon ve Propaganda. 5) TİP yöneticilerinin sınıfsal yapısı. 6) Kim İl Sung ve Kore Devrimi. 7) Hamit Sadi'ye göre Sosyalizm.

Emek, sayı II: İçindekiler: 1) 12 Mart Muhtırası, 2) Onuncu yılında Türkiye İşçi Partisi, 3) Dünya kapitalist sisteminde ve Türkiye'de son gelişmeler, 4) Sosyalizm ve silâhlı sınıf savaşı, 5) F. Engels - Mark'ın mezarı başında konuşma, 6) Paris Komünü, 7) Emek açısından.

Birlik: 15 günlük dergi gecikmelerle çıkıyor. 3. sayısı elimize geçmedi.

Aydınlık Sosyalist Dergi, sayı 29-30: «Bunalım ânında, devrimci kuruluşlar için yapılacak şey, bağımsız güç olarak bütün olanakları seferber ederek. bunalımın ilk saatlerinden başlıyarak ağırlıklarını duyurmaktı... Bütün millî ve devrimci sınıf ve zümrelerin örgütlü olarak katılacakları DEVRİMCİ CEPHE, DEVRİMCİ GÜÇ BİRLİĞİ kurulmalıdır... Amerikancı sarı sendikacılığın baş temsilcisi**Türk-İş** bile toplantılar düzenliyerek demagojik çıkışlarda bulunduğu halde, devrimci işçiler pasif kalmışlardır. Köylüler yığınlar halinde **toprak reformu** uğruna feodal ağaya ve tefeci bezirgâna karşı harekete geçememişlerdir. Devrimci gençlik onbinlerle toplanarak devrimci sloganını haykıramamıştır. Kısacası, buhran devrimci güçleri hazırlıksız yakalamıştır... **Bir daha hazırlıksız yakalanmıyalım.»**

Maddeci Tarih Anlayışı :

ZUR KRİTİK'İN ÖNSÖZÜNDEKİ FORMÜLLER

M. BALADUROĞLU

Zur Kritik'in önsözündeki formüllerin sayısı on beştir. Bunları birer birer gözden geçirelim:

Birinci formül. — «Hayatlarının sosyal istihsalinde insanlar muayyen, zarurî, iradelerine tâbi olmıyan münasebetlere, istihsal münasebetlerine girişirler ki bu münasebetler maddî istihsal kuvvetlerinin muayyen bir inkişaf derecesine uygun düşer.»

Bu formül bize istihsal münasebetlerinin (üretim ilişkilerinin) ne olduğunu anlatmakla başlıyor. Yaşama vasıtalarının sosyal istihsali esnasında insanları birbirine bağlıyan belli, zarurî ve iradeye boyun eğmez birtakım ilişkiler vardır. İşte **istihsal münasebetleri** (üretim ilişkileri) budur.

Herkesin bildiği basit bir gerçektir ki, tabiatın bir parçası olan insan sosyetesindeki ferdler, yaşıyabilmek için, istihsal yapmak mecburiyetindedir; yani bir yandan tabiatla boğuşmak, ve öte yandan aralarında emek birliği yapmak zorundadır. **Ücretli İş ve Kapital**'de şu satırları okumuştuk: «Üretimde, insanlar yalnız tabiate tesir icra etmezler; yekdiğerleri üzerine de tesir icra ederler. İnsanlar, ancak muayyen bir tarzda işbirliği yaparak ve aralarında faaliyetlerini değiş etmek suretile istihsal yaparlar. İnsanlar, istihsal yapabilmek için aralarında muayyen birtakım münasebetler kurarlar ve bu sosyal münasebetlerin sınırları içindedir ki tabiate tesir icra ederler yani istihsal yaparlar.»

İşte, bir toplumun uzuvları arasında, maddî hayat vasıtalarını — yani yiyecek, içecek, giyecek, ısıtacak ve barınacak şeylerle üretime yarayan vasıtaları — istihsal ederken kurulan bağlara **istihsal münasebetleri** (üretim ilişkileri) deniyor. İstihsal münasebetleri insan şuurunun dışında mevcut maddî münasebetlerdir ki, bunlara **ekonomi münasebetleri** yani iktisadî ilişkiler de denir.

Birinci formül, istihsal münasebetlerini târif ettikten sonra, bunların istihsal kuvvetlerile olan rabıtasını da meydana koyar. İstihsal münasebetleri maddî istihsal kuvvetlerinin bellibaşlı bir gelişme derecesine

uygun düşer. Şu halde, maddî istihsal kuvvetleri geliştikçe sosyetenin istihsal münasebetleri de ister istemez değişecektir, istihsal münasebetleri, sosyetedeki istihsal kuvvetlerinin uğradığı değişikliklere ve inkişafa uygun olarak değişecek ve inkişaf edecektir.

Marx, Annenkof'a şöyle yazmıştı: «Kazanılmış yeni istihsal kuvvetleri sayesinde, insanlar istihsal tarzlarını değiştirirler; ve, istihsal tarzı ile beraber, bu muayyen istihsal tarzının zarurî münasebetlerinden başka bir şey olmıyan bütün ekonomik münasebetleri değiştirirler.» **Felsefenin Sefaleti**'nde, ise şu ibareler vardı: «İnsanlar, yeni istihsal kuvvetleri kazanmak suretile, istihsal tarzlarını değiştirirler; ve, istihsal tarzını hayatlarını kazanma tarzını değiştirmekle, bütün sosyal münasebetlerini değiştirmiş olurlar.» «... istihsal tarzı, istihsal kuvvetlerinin inkişafını çerçeveliyen münasebetler... istihsal kuvvetlerinin muayyen bir inkişafına uygun düşer ve insanların istihsal kuvvetlerinde vukua gelen bir değişiklik istihsal münasebetlerinde zarurî olarak bir değişiklik intaç eder...» Bundan başka, **Manifest**'in birinci formülle ilişiği olan şu ibaresi de kaydedilmelidir: «Burjuvazi istihsal âletlerinde, binaenaleyh istihsal münasebetlerinde, ve netice itibarile bütün sosyal münasebetlerde bir düzüye devrimleşmeden yaşıyamaz.»

Filvaki, tarihî maddeciliğe göre, istihsal münasebetlerinin gelişmesi istihsal kuvvetlerinin ve her şeyden önce istihsal enstrümanlarının gelişmesine bağlıdır.

İkinci formul. — İnsan sosyetesinde temel ve üstyapı nedir? İkinci formül bunu veriyor: «Bu istihsal münasebetlerinin mecmu heyeti sosyetenin ekonomik strüktürünü, reel temeli meydana getirir ki bu temel üzerinde hukukî ve politik bir üstyapı yükselir ve muayyen şuur şekilleri ona tevafuk eder.» Her sosyetede bir kül teşkil eden istihsal münasebetleri, Marx'ın altyapı (Unterbau) dediği ekonomi yapısını teşkil eder ki, maddî temel budur. Maddî temelin entellektüel in'ikâsından ibaret olan muhtelif üstyapı bölümleri de bu temel üzerine çatılır ve çatılaşır. Başka bir ifade ile politik, dinî ve felsefî sistemler hayat usaresini ve gelişip serpilme kuvvetini bu temelden alır.

Üçüncü formül. — «Maddî hayatın istihsal tarzı, umumiyetle, sosyal, politik ve entellektüel hayat prosesini şartlandırır.»

Bu formülden şu anlaşılıyor: Sosyete, siyaset ve fikir hayatının hangi şartlar altında kalıplaştığını, umumiyetle ne gibi şartlar içinde serpileceğini tayin eden istihsal tarzı yani üretim biçimidir ki, sosyal çevrenin en istikrarsız, kemmiyet ve keyfiyet itibarle en sık değişen ve heyeti umumiyeyi en fazla sarsabilecek kısmı da budur. Ve, tarihî hareketlerin ilk illetlerini maddî hayatın istihsal tarzında aramak gerektir.

Dördüncü formül. — «Realiteyi tayin eden insanların şuuru değildir, bunun aksine insanların şuurunu tâyin eden sosyal realitedir.»

Bu formülde, sosyal realite ile sosyal insan bilinci arasındaki ilişki üzerinde duruluyor.

Marksizme felsefî esas teşkil eden diyalektik materyalizmin beşeriyetin sosyal hayatına ve insan sosyetesindeki hadiselere yayılması ve tatbiki demek olan tarihî maddeciliğe göre, sosyetenin fikrî, ruhî ve manevî her çeşit hayatı maddî yaşama şartlarının bir yansımasıdır. Başka türlü söylemek gerekirse, toplumdaki fertlerin kafasında doğan fikirler ve ortaya attıkları teoriler mutlak değildir; tarihin muhtelif gelişme konaklarında başka başka olan maddî yaşama şartlarına tâbidir. Düşünceler ve görüşler, daima, sosyal yaşayışa ve toplumun mddî hayat şartlarına göre kalıplaşır. «İnsanların yaşama şartlarında, sosyal münasebetlerinde, sosyal hayatlarında vukua gelen tehavvüllerle beraber fikirlerinin, telâkkilerinin ve kafalarındaki mücerred mefhumların, hülâsa şuurlarının değiştiğini anlamak için derin bir nüfuzu nazara ihtiyaç var mıdır?.

Fikirlerin tarihi entellektüel istihsalin maddî istihsal ile beraber değiştiğini isbat etmiyor mu? Bir devre hâkim olan fikirler daima hâkim sınıfın fikirlerinden ibarettir.» (**Manifest**, bölüm II)

Beşinci formül. — «Sosyetenin maddî istihsal kuvvetleri inkişaflarının muayyen bir derecesinde mevcut istihsal münasebetlerile veya hukuk dilini kullanmak istersek mülkiyet münasebetlerile — o vakte kadar gelişip serpilmelerini çerçeveliyen münasebetlerle — çatışırlar.»

Manifest'in birinci bölümü kısaca şöyle der: Burjuva istihsal ve mübadele vasıtalarının muayyen bir inkişaf derecesinde, derebeylik istihsal ve mübadele şartları, feodal mülkiyet münasebetleri artık serpilen istihsal kuvvetlerine uygun düşmüyor; istihsalin gelişmesine yarayacak yerde onu bukağılıyordu ve bu bukağılar parçalandı. Harikulâde istihsâl ve mübadele vasıtaları yaratan modern burjuva sosyetesi de çağırdığı hüddamlara meram anlatamıyan bir büyücüden farksızdır. Modern istihsal kuvvetleri burjuva mülkiyet münasebetlerine karşı ayaklanmaktadır.

Altıncı formül. — Demek ki, istihsal kuvvetleri bellibaşlı bir gelişme kesimine ulaşınca üretim veya mülkiyet ilişkileri birer zincir oluyor. «Bu münasebetler istihsal kuvvetlerinin inkişaf şekilleri iken birer zincir haline gelir.»

Kapital'in birinci cildinde görüleceği gibi, temerküz eden istihsal vasıtaları ve sosyalize olan emek, kapitalist mülkiyet münasebetleri kılıfına sığamayınca onu parçalıyacaktır.

Yedinci formül. — «O zaman bir sosyal ihtilâl devri açılır.»

Çünkü, istihsal münasebetleri (üretim ilişkileri) sarsıntısız değişemez, eski istihsal münasebetleri (üretim ilişkileri) ihtilâlle devrilir.

Gerçekten, eski sosyetenin bağrında doğan istihsal kuvvetleri ilkin

kendiliğinden inkişaf eder ve insan iradesine tâbi olmaz. Fakat, muayyen bir olgunluk derecesine varınca, mevcut mülkiyet münasebetleri ve bunları temsil eden hâkim sınıflar tarihen ileri sınıfların şuurlu aksiyonlarile ve Devrimle ortadan kalkar.

Sekizinci formül. — İstihsal münasebetleri yani sosyal ayrılık ve mülkiyet münasebetleri istihsal kuvvetlerinin gelişmesine engel olur ve sınıf savaşı halinde keskinleşen menfaat çatışmaları yeni bir sosyal ihtilâl devrinin kapılarını açar. Ekonomi temeli değişirken toplumun bütün muazzam üst yapısı da değişir.

«Ekonomik temelde vukua gelen değişme, az veya çok hızla, bütün muazzam üstyapıyı derin tehavvüllere uğratır.»

9. Formül. — «Bu çeşit değişiklikleri incelerken ekonomik üretim şartlarında meydana gelen ve tabiat bilgilerindekine benzer bir kesinlikle ispata elverişli olan maddî inkılâp ile insanların çatışmaya şuur peydâ etmelerine ve onu mücadele yoluyla çözmelerine yarayan hukukî, politik, dinî, artistik veya felsefî, bir kelimeyle ideolojik şekilleri daima ayırdetmek lâzımdır.»

10. formül. — «Bir kimsenin kendisi için beslediği fikre bakılarak hakkında hüküm verilemediği gibi bir inkilâp devri hakkında da o devrin kendisi için edindiği şuura göre hüküm verilemez; bunun aksine, bu şuur maddî yaşayışın tenakuzlarıyla, sosyal üretim kuvvetleri ve üretim ilişkileri arasındaki çatışma ile açıklanmalıdır.»

11. formül. — «Bir sosyal formasyon ihtiva edebileceği bütün üretim güçleri gelişmeden önce asla ortadan kalkmaz, ve hiç bir zaman daha yüksek yeni üretim ilişkileri, bu ilişkilere ait maddî yaşayış şartları eski toplumun bağrında olgunlaşmadan önce, eskilerin yerine geçmez.»

On ikinci formül. — Gelişip serpilmekte olan yeni toplumun başına geçen insanlar çözebilecekleri meselelerle uğraşırlar. Zira, meseleyi çözmeğe yarayacak unsurları veren maddî gelişmedir. Bu meseleler, teorik bakımdan mülâhaza edildiği takdirde, değişme seyrindeki toplumun içinde esasen mevcut oldukları için ortaya atılmıştır.

«Bunun içindir ki insanlık ancak çözümliyebileceği problemleri vazeder; zira, dikkat edilirse, açıkça görülür ki problemin kendisi ancak halline yarayacak maddî şartlar esasen mevcut olduğu yahut hiç değilse oluş seyrinde bulunduğu zaman doğar.»

On üçüncü formül. — Üçüncü formül, istihsal tarzının tâyin edici rolünü gösteriyordu. Tarihin muhtelif gelişme merhalelerinde üretim ve işletme tarzları aynı değildir, başka başkadır. On üçüncü formül dört çeşit üretim tarzı sayıyor: 1) Asya üretim tarzı; 2) Eskiçağ üretim tarzı; 3) Derebeylik üretim tarzı, 4) Kapitalist üretim tarzı.

Bu muhtelif üretim tarzları ekonomik gelişmenin birbirinden daha ileri devirlerini karakterize etmektedir. **Kapital**'in birinci cildi, sosyal -

ekonomik formasyonların tetkikinde iş vasıtaları ile iş âletlerinin büyük önemini kaydettikten sonra, şöyle der: Ekonomik devirleri birbirinden ayırd eden şey, çıkarılan ürün değil de bu ürünün ne gibi yollarla istihsal edildiğidir; yani istihsal ediş tarzıdır. **Artık - Değer Teorileri**'nde de Marx, bir sosyal üretim tarzının spesifik karakterini tâyin hususunda mübadele şekillerinin haiz olduğu önemi belirtecektir.

14. formül. — «Burjuva üretim ilişkileri sosyal üretim prosesinin — ferdî antagonizma anlamında değil de fertlerin sosyal hayat şartlarından doğan antagonizma anlamında — son antagonik şekildir; lâkin, burjuva toplumunun bağrında gelişen üretim güçleri aynı zamanda bu antagonizmaları çözümleyecek maddî şartları da yaratır.»

On beşinci formül. — «Demek bu sosyal formasyonla beraber insan sosyetesinin tarih öncesi de kapanmış olacaktır.»

İnsan sosyetesinin tarih öncesi! Max Beer, **Karl Marx**'a dair yazdığı eserde, bu kelimelerin büyük önemini çok güzel belirtiyor. Kapitalist ekonomik rejimi sömürülen ve ezilen insan yığınlarının kanları ve gözyaşları ile yazılmış bütün bir tarih öncesinin son konağıdır. Ve bu rejimin kılıfı içinde gelişen üretim kuvvetleri sayesindedir ki, — binlerce yıl taş yürekli tabiatın kırbacını yiyerek hayvan seviyesinin fevkine yükselen ve binlerce yıl açlığın kamçısı altında toplumun temellerini koymağa çalışan — insanlık bütün maddî bukağılarından kurtulacak; ve, gerçek fikir kültürü tarihine girebilecektir.

KERİM SOYKA İÇİN

İ. SIRRI

Devrimci Mücahit Sivri'nin Ardından,

Onu serbest fırka harekati, İzmir nümayişinden sonra tanımıştım. Tığ gibi ince uzun bir delikanlı idi.

O bilhassa siyasi mevzulardan konuşurken, gözleri parlar. Boylu boyuna dimdik durur ve başını yukarıya iyice dikleştirerek sivri bir hal alırdı. Biz bu yüzden ona Sivri, adını takmıştık.

Asıl adı Kerimdi ve sanatta modelci ustasıydı. Çok iyi bir modelci ustası olduğu halde henüz Makinalaşmamış memleketimizde Model işleri çok az yapıldığından, Elektrik, tesisatı, bina tamiratı ve sair işlerde serbest piyasada çalışırdı.

Sivri, girgin, konuşkan ve sözü dinlenir bir adamdı. Korkmadan, çekinmeden konuşur, söylediklerinde israr ederdi.

Tanıştığımızdan kısa bir zaman sonra, siyasi sohbetler açar ve konuştukça kızgınlığı artardı.

Kurtuluş savaşını hep birlikte verdik. Türkiye'de bir devrim yapıldı. İnkilâpçı bir Halk Partisi kuruldu. Halka dönük olması gereken bu parti işçiye el uzatmıyor, sınai ve zirayi reformlar yapmıyor. Parti bugün Derebeylerin, Köy Ağalarının Kümelendiği, yerli burjuvaların palazlanıp geliştiği bir yer oldu. Köyde ırgatın, şehirde işçinin, yine sabahtan akşamın karanlığına kadar çalıştırılıp sömürüldüğünü söyler dururdu. Kerim Soyka, İzmir'e giren ilk ordu kollarında üst teğmen rütbesiyle iştirak etmiş ve almış olduğu istiklal madalyasını ölünceye kadar taşımıştır. Onun bu söylediklerini biz çoktan görmüş ve sosyal hakların böyle ferdi sözlerle değil teşkilâtlanıp resmi istek ve zormalarla elde edilebileceğine kanaat getirmiş faaliyete geçmiş bulunuyorduk.

Memleketimizde iş kanunu yoktu. Sosyal problemler ele alınmamıştı. Çocuk, kadın, erkek, işçilerin çalıştırılmalarında hudut yoktu. İstenildiği gibi çalıştırılıyorlardı.

Kanaatımız o idi ki, işçi haklarını, ancak işçilerin kendileri isteyip alabilirdi. Bunun için de işçileri bir araya toplayıp kuvvet haline getirmek ve hükümetten sosyal haklarını istemek ile mümkündü.

Gerçi Türkiye'de bazı kuruluşlar, dernekler adı ile vardı ama bunlar dağınık ve bir gayede birleşemeyen kimseler tarafından idare ediliyorlardı.

Görüşlerimize göre, en doğru yol bir işçi birliği kuruluşu kurmak ve kuvvet haline gelmekti.

İngiltere, Amerika, Fransa, İtalya ve daha bir çok memleketlerde faaliyette olup işçi haklarını koruyan SENDİKA ismi ile işçileri bir araya getiren teşkilâtlar vardı. Bunları gözönüne alarak muhtelik kollarda ve mesleklerde çalışan işçilerle **İzmir İşçileri Sendikası Birliği** adı ile kuruluş meydana getirmeye çalışıyorduk. O devirde işçisi çok olan Reji (Tekel) sigara fabrikası, şark sınayi dokuma ve iplik fabrikası, tütün ve üzüm mağazaları, demir yolları işçileri ile serbest piyasa sanatkâr ve kalifiye işçileri arasında sendikaya aza toplamaya başlamıştık.

Bir taraftan aza topluyor, bir taraftan da tüzük hazırlıyorduk.

O devirde Halk Partisi'nin terörist idaresinde sosyal hakları istemek çok zordu. Serbest fırka ve Menemen hadiselerinden sonra sert bir idare sistemi takip edilmeye başlamış ve toplu bir istek yanlış manalara çekilebilir düşüncesiyle çok sessiz ve dikkatli çalışmalar yapıyorduk.

Kerim, aramıza girip ateşli ve pervasız konuşmalar yaptığından kendisine sendika faaliyetimizi açamıyor, çekiniyorduk. Bir gün toplanıp hazırladığımız sendika tüzüğünün son konuşmasını yaparken, Kerim ansızın gelmiş ve içeri girmişti. Bu ani girişinde hepimiz şaşırmış ve ortada olan kağıtları alıp ceplerimize sokuvermiştik.

Kerim'in o anda boyu bir kat daha uzamış. Yüzü kül gibi olmuş ve bomba gibi patlamıştı. Ben sizi samimi arkadaş saymış, dostça yanınıza gelmiştim. Ben sözümün eri mert bir adamım. Kimseye kalleşlik ve gammazlık yapmadım. Benden şüpheleniyor ve saklayacak şeyleriniz varsa bir daha yanınıza gelmem. Ben dostlarla dostluk yaparım, dedi ve dönüp kapıya doğru yürümüştü. Yerimden kalkarak kolundan tuttum, dur arkadaş, darılma, gizli bir şeyimiş yoktur. Hazırladığımız sendika tüzüğüdür. Onun kağıtlarıdır bunlar dedim ve listenin bir tanesini verdim.

Aldı, okudu. Bunda, sendika kuruluşuna ait maddeler sıralanmıştı. 8 saat iş, Pazar ve tatil günleri çalışmadan ücret ödenmesi, hasta iş-

çilerin tedavi edilmeleri ve ücretlerinin ödenmesi. İşçilerin çalışma ve hayatlarının sigortaya alınması ve sonradan çıkarılan iş kanunu ve sendikalar tüzüklerinde maddeleşen istekler yazılmıştı.

Kerim, geri dönerek ve ellerini kaldırarak, yahu ben candan ve yürekten bunların yapılmasını isteyen adamım. İçten sizinle bir olan benden nasıl şüphe edersiniz diye bize bir hayli kafa tutmuştu.

Onun da iştirakı ile **İzmir İşçileri Sendikası Birliği** olarak hazırladığımız bu kuruluşu resmiyete geçirmek için kurucuların isimlerini vermek lâzımdı. Ben başkan olacaktım, ama ben askerdim ve terhisime daha iki ay vardı. Arkadaşlar, bekleyelim, hem terör daha gevşer ve hem de sen terhis olursun dediler.

İşte bu bekleyiş sırasında, işçi dostu, müneverler diye boy gösterip burjuva sosyetik salonlarında bol bol sosyalizmi geveleyen ve bununla işçi davası sürdürüyorum diye övünen kahramanların uçurduğu güvercinler, bizim avlunun üzerinden dolaşıp konmaya çalışıyordu.

Bu güvercinlerin ardından da avcı şahinler takılmış gözlüyorlardı. Güvercinler avlumuza konup İstanbul'a bizi bağlayamadı ama şahinler avlumuzu görmüş, sendika yuvamızı basarak işçi haklarını arama davasını benimseyen yüzlerce kız, kadın, erkek sendikalist arkadaşları, yakalayarak askeri kışlaya doldurmuşlardı.

Hava alayı 31 inci deniz bölüğünden terhisime iki ay kala beni de yakalayarak Sarıkışla olarak marur İzmir müstahkem mevki komutanlığı binasının bodrum odalarında zencirli parangaya vurdurmuşlardı.

Askeri isyana teşvik suçu bulunmayıp adliyeye devredildikten sonra bir çok tertiplerle 4 sene mahkümiyetimizle neticelenen 13 şubat 1932 tevkifatı işte budur. Biz siyasi değil gayri siyasi işçi birliği sendikasını kurmak istiyorduk ama bir akşam gözlerimi açtığımda, benim gibi ayaklarına falaka takılmış ilerimde Kerim'i de yerde yatar gördüm.

Onunda yanında benim gibi bir manga asker .dizilmişti. Kumanda ile el değiştirerek ayaklarımıza vuruyor ve siyasi mevzular soruyorlardı.

Sivilden gelmiş emniyet amiri Faik ve arkadaşları isterik bir kızgınlıkla bağırıyorlardı.

Sendika, ha sendika, kimi aldatacaksınız siz. Bu kökü dışarda komünist uydurması teşkilâtla işçiyi ayaklandırıp ihtilal yapacaksınız. Boşuna inkar etmeyin. İfadeleri kabul ve imzalayın. Siz de dayak yemekten kurtulun, biz de uğraşmaktan kurtulalım.

Ben bütün bu ithamları red ediyor ve bütün acı ve istirabıma rağmen başımı çevirip Kerim'e bakıyordum.

Bir ara kıvranarak yüzünü bana çevirdiğinde çenesi kısılmış, çehresi gergin ve gözleri alev alev parladığını görmüştüm. Boyu uzamış,

büsbütün sivrilmişti. Ogün gördüğüm yüzü, yıllarca sonra, İstanbul'un Feriköy mezarlığında, tabutu mezara indirip kapağı açılınca ve kefen aralanıp yüzü meydana çıkınca tekrar gördüm. Bu son görüşümde şaşırıp kalmıştım, gerçi boyu yine tabut içinde upuzundu. Ama yüzünde o asabî gerilme değil âdeta sevinçten gülümseme vardı.

Dikkatle baktım ve mânasını çözebilmek için bir müddet gözlerim ona takılı kaldı.

Bu yüz bir şey ifade ediyordu ve gözlerimi kaldırdığımda o ifadenin manasını buldum.

Karşıda mezarı önünde yüzlerce dost, kavga arkadaşı Devrimci kahraman sıralanmıştı.

Onu omuzlarında taşıyarak mezarına kadar getiren gençler omuz omuza kol kola duruyorlardı.

Bunların herbiri ona son selâmı veriyor ve nöbeti devraldığını bildiriyordu. O yüz, bunun için sevinçli idi. Artık rahat uyuyabilirdi. Yalnız sendika sözünü duymak değil, sendikaların kurulup şahlanışını da gördü. Çok yavaş dahi olsa işçiler bir araya gelmiş, teşkilât kurmuş ve haklarını isteyip alıyorlar.

Paranga, falaka ve sömürü zinciri artık bu şahlanışı durduramayacaktır. O yüz, bunun için sevinçli idi. Onu örttük.

Rahat uyu, dost dedik.

ROZA LUXEMBOURG

II.

K. TİRYAKİ

Aradan on beş sene geçer geçmez Çin'e karşı ikinci bir harp ilân edildi. Bu sefer İngilizler Fransızlarla el ele verdiler.

1857'de Kanton müttefiklerin donanması tarafından on beş sene evvel olduğu gibi «şân-ü şerefle» ve «kahramancasına» zaptedildi. Tiyençin barış andlaşması afyon ithalâtına serbesti veriyor; ve Avrupa ticareti ile misyoner teşkilâtının memleketin içine girmesini sağlıyordu.

Bu defa İngiltere ile Fransa müştereken askerî harekâta girişiyorlardı. İngilizlerin 12.600, Fransızların da 7500 kişilik kuvveti vardı. Bu askerî kuvvet general Kuzen - Mantoba'nın kumandası altında, tüfek patlatmadan Taku istihkâmlarını işgal ettiler. (1860 Ağustosunun sonu). Sonra da Tiyençin ve Pekin üzerine yürüdüler.

Yolda, başkente on yedi kilometre mesafede Palikao kasabasında kanlı bir muharebe oldu.. (21 Eylül 1860) bu muharebenin neticesinde Avrupa kuvvetleri Pekin'e girdiler...

Ahali şehri boşaltmış, Başkent müdafaasız kalmıştı. Şehirde hemen kimsecikler yok gibiydi. Çin İmparatorunun sarayı yağma edildi. Bu yağmaya General Kuzen - Müstakbel Mareşal «Kont dö Palikao» bizzat ve büyük bir gayretle katıldı. Sonra Lord Engin «misilleme olmak üzere» sarayı yaktı.

Bu savaş, Avrupa devletlerine Pekin ve Tiençin'e temsilci göndermek hakkını kazandırdığı gibi yeniden birçok şehirler de ticarete açılmış oluyordu.

Londra'da Manchester'de ve diğer sanayi merkezlerinde afyonla mücadele cemiyetleri bu zehrin yayılmasına karşı var kuvvetleriyle çalıştı; ve parlamento tarafından tâyin edilen bir komisyon, afyonun fevkalâde muzır olduğunu ilân etti. Çin'e afyon ithali serbestisi Çifu ahitnamesiyle (1876) yeniden sağlama bağlanmış oluyordu.

Aynı zamanda Çin'le aktedilen bütün muahedeler Avrupalılara - tacirlere ve misyonerlere - arazi sahibi olabilmek hakkını bahşetmekteydi.

Avrupalılar bu maksada varmak için top ateşinden başka hilekârlığa ve dolandırıcılığa da başvurdular.

Andlaşma metninin elastikiyetinden faydalanarak ve metni diledikleri gibi yorumluyarak Avrupa sermayesi tarafından işgal edilen araziyi yavaş yavaş genişlettikleri gibi, tercümanlık işini gören katolik misyonerlerinden rahip Dölamar'ın metni hayasızca tahrif edişi sayesinde yalnız anlaşmaya tâbi limanlarda değil, memleketin içinde de arazi edinebilmelerini sağladılar.

Hilekârlıkta yalnız katolik misyonerleri için elde edilen bu hak, 1897'de protestan misyonerlerine de teşmil edildi.

Çin'in cihan ticaretine açılması afyon savaşından önce başlamıştı. Bu açılış bir sıra «İltizamlar»la ve 1900'de yapılan Çin seferiyle büsbütün muhkem bir hale getirildi.

Çin'de «Avrupa kültürünün mümessilleri» diye sahneye çıkanların baştaki nazariyeleri ile sondaki icraatı körlerin bile gözüne batan bir çelişme arzeder.

Bütün bu savaşlar esnasında «Avrupa kültürü»nün temsilcileri tarafından saraylar, umumî müesseseler ve birçok eski eserler yağma edilmiştir. Bilhassa 1860'da İmparatorun sarayı, efsane gibi dillerde dolaşan hazineleriyle, Fransızlar tarafından yağma edildi. 1900'de ise bütün Avrupa milletleri birleşerek gerek mirî gerek hususî bütün emvali rasgele talan ettiler.

Büyük kadim beldelerin tahribi, geniş bölgelerde kültürün çöküşü ve harp tazminatı adı altında işitilmemiş vergi baskısı: İşte Avrupanın Çin'le ticareti ilerledikçe Çin'e karşı yapılan hücumların her birine belli başlı bu gibi olaylar yoldaşlık etmiştir.

İngilizlerin **«Traitys-Ports»** yani «Andlaşma Limanları» dedikleri andlaşma hükümlerine tabî kırktan fazla liman, oluk gibi akan insan kanıyla, feci katliamlarla ve müthiş tahribatla satın alınmıştır.

★

3) Sosyal Demokrasinin Bunalımı. **(Die Krise der Sozialdemokratie).** 1915 Nisanında yazılmıştır.

Yazar bu eserinde, İkinci Enternasyonalin çözülüp dağılışını ve bir üçüncüsünün kurulması gerektiğini göstermeğe çalışmaktadır. Bu eserden alınan aşağıdaki satırlar, Alman Kapitalizminin Türkiye hakkındaki gerçek amaçlarını açığa vurması bakımından dikkat çekicidir:

«Almn emperyalizminin en önemli harekât alanı Türkiye oldu. Alman emperyalizmini Türkiyeye «Doyçebank» sürükledi. Bankanın Asyadaki muazzam işleri Almanyanın Doğu politikasının merkezinde bulunuyordu. Geçen asrın ikinci yarısı başlangıcında, İzmir demir yollarını inşa ve İzmite kadar Anadolu demir yolunun ilk hattını temin ederek, Anadolu Asyası ile başta İngiliz sermayesi meşgul oldu. Alman ka-

pitali mücadele meydanına 1888'de girdi; İngilizler tarafından inşa edilmiş olan hattın işletmesini ve Kayseri, Konya ve Bursaya doğru yol şubeleriyle İzmitten Ankaraya yeni bir hat inşasını Abdülhamitten elde etti. 1899'da «Doyçebank», ticaret acentelerinden başka, Haydarpaşada bir liman inşa ve işletmesini, bu limandaki gümrük ve ticaret tekelini kendi üzerine almağa muvaffak oldu. Türk Hükümeti 1901'de Bağdat büyük hattının inşası ve 1907'de Karaviran gölünün kurutulması, Konya ovasının sulanması imtiyazını «Alman bankasına» verdi.

Bu büyük ve barışçı uygarlık eserinin ters tarafı küçük Asya köylüsünün muazzam ve «pasifik» bir şekilde yok edilişidir. Bu büyük teşebbüslerin parası, dallı budaklı bir umumî borç sistemiyle, tabiidir ki, «Doyçebank» tarafından avanse edilmektedir. Türkiye Devleti, Avusturya, Fransız ve İngiliz sermayesinin ebedî borçlusu olduğu gibi Siemens, Ginner ve Helffenich efendilerin de ebedî bir borçlusu haline geldi. Bu borçlu, yalnız istikrazların faizlerini ödemek için devlet kasalarından daima büyük meblâğlar çekmeğe mecbur olduğu kadar, bu suretle vücuda getirilmiş olan demiryollarının gayri safi kazançları için de garanti vermek zorundaydı.

En modern tesisat ve taşıt vasıtaları, burada, tamamiyle geri bir duruma, tabiat ekonomisi üzerine, iptidai bir toprak ekonomisine aşılanmaktaydı.

Zaruri olan alış-veriş ve demiryollarının kârları, asırlardan beri Doğunun düşüncesiz istibdadiyle mahvolmuş, ancak köylünün tüketimi için güçlükle birkaç başak veren, bu ekonominin çorak toprağından gelemezdi.

Eğer memleketin kültürel ve iktisadî durumu gözönünde tutulursa, emtia ticareti ve yolcu nakliyatı gelişmekten uzak olduğu gibi gelişmesi de pek yavaşça mümkündür.

Kanunen verilmesi zaruri kapitalist kârların eksiği, imtiyazlı şirketlere «kilometre başına teminat» nâmı altında, her sene Türk Devleti tarafından yerine konarak tamamlanıyordu. Avusturya ve Fransız sermayesiyle vücuda getirilen Avrupa Türkiyesi demiryolları bu usûlle yapıldı; sonradan «Doyçebank» müessesesi tarafından Asya Türkiyesinde de aynı usûl tatbik edildi.

Türk Hükümeti bu ek tahsisat tesliminin teminat ve rehinesi olarak Düyûnu Umumiye İdare Meclisi denilen Avrupa sermayesinin mümessilliğine Türkiye Devlet gelirinin başlıca kaynağı olan birtakım vilâyet aşarını tevdi etti.

1898'den 1910'a kadar Türk Hükümeti, meselâ, Ankara demir yolu, Eskişehir - Konya hattı için, yuvarlak hesap, 90 milyon franklık meblağı bu suretle ödedi.

Âşar, doğrudan doğruya alınmaz; İhtilâlden önceki Fransanın meş-

hur **fermiers généraux**'larına benziyen mültezimler tarafından toplanır. Devlet bu mültezimlere açık arttırma yolu ile, yani en fazla sürene, peşin ödeme ile her vilâyet vergilerinin tahminî hasılatını satar. Bir vilâyetin âşarı bir madrabaz, yahut bir konsorsiyum tarafından elde edilince, bunlar her kazanın âşarını diğer spekülâtörlere satarlar; bu sefer bu madrabazlar da yeniden, hisselerini kendilerinden daha küçük ajanlara bırakırlar.

Lâkin herkes yapmış olduğu masrafı çıkarmak ve mümkün olan en fazla kazancı toplamak istediğinden, âşar köylüye yaklaştıkça bir çığ gibi büyümektedir. Mültezim hesaplarında yanıldı mı, zararını köylünün hesabına çıkarmağa bakar. Köylü, borçtan mahvolmuş bir halde, sabırsızlıkla mahsulünü satabilmek ânını bekler; eğer buğdayını biçti ise, âşar mülteziminin kendisine ait hisseyi almak hususunda keyfi gelinceye kadar, uzun haftalar beklemek zorundadır.

Aynı zamanda hububat taciri olan mültezim, mahsulü çürümek tehlikesine mâruz bulunan köylünün bu durumundan, mahsulünü düşük fiata koparmak için faydalanır ve gayrımemnunların şikâyetlerine karşı memurların, bilhassa mahalli idareci olan muhtarın yardımını sağlamayı bilir. Bir vergi mültezimi bulunmadığı vakit, âşar mahsul ve eşya olarak, hükümet tarafından toplanır, ambarlara taşınır, borç tahsisatı olarak kapitalistlere tevdi edilir. İşte Avrupa sermayesinin medenileştirici faaliyeti vâsıtasıyla «Türkiyenin iktisadî kalkınmasının» iç mekanizması.

Bu ameliyeler ile iki türlü sonuca erişiliyor. Küçük Asyanın toprak ekonomisi Avrupa sermayesinin, her şeyden önce, Alman sanayi ve banka sermayesinin kârı ve kullanışı için çok iyi kurulmuş bir soygunculuk mevzuu oluyor. Bu suretle, Almanyanın Türkiyedeki «nüfuz bölgeleri» gelişmekte ve yeniden, Türkiyenin siyasî «himayesine» vesile ve fırsat vermektedir. Aynı zamanda köylünün ekonomik sömürülüşüne ister istemez âlet olan Türk Hükûmeti Alman dış politikasının tabiî, itaatli bir âleti haline geliyor. Daha önceden Türkiyenin devlet sarfiatı, maliyesi, gümrük ve vergi siyaseti esasen Avrupa murakabesi altında bulunuyordu. Alman nüfuzu kendisini, bilhassa askerî teşkilâtın hâkimi yaptı.

Bundan böyle, Alman emperyalizminin çıkarı açıkça şu oluyordu:

Türk Devletinin vakitsiz dağılışının durdurulması ile orantılı olarak Türikye Devlet iktidarının kuvvetlendirilmesi.

Türkiyenin dağılışı hızlandırıldığı taktirde bu memleket İngiltere, Rusya, İtalya ve Yunanistan arasında bölüştürülecek; bu suretle Almanyanın kendi nev'inde biricik üssü ortadan kalkmış olacaktı. Aynı zamanda bundan İngiltere ve Rusyanın, Akdeniz devletleri olarak harikulâde gelişmesi meydana gelecekti.

Bundan dolayı evvelce İngilizler tarafından Mısırın ve Fransızlar tarafından Fasın kemirildiği gibi, Alman kapitali tarafından iliklerine kadar kemirilmiş olarak, Almanyanın eline olgun bir meyva halinde düşünceye kadar, Alman emperyalizmi için Türkiyenin bütünlüğünü kullanışa uygun cihaz halindeki «muhtar Türk Devleti»ni muhafaza etmek önemlidir. Alman emperyalizminin kalburüstü sözcüsü Pol Rorbah açıkça şöyle demektedir: Her taraftan haris komşularla çevrilmiş Türkiyenin, dayanağını, tercihan, Doğuda toprak menfaatleri olmayan bir Devlette bulması durumun icabıdır. Bu Devlet Almanyadır. Bize gelince, Türkiyenin ortadan kalkmasıyla büyük zararlar göreceğiz. Eğer Rusya ve İngiltere, Türkiyenin başlıca mirasçıları olurlarsa, bu iki devletten her birinin gücü, bu suretle, büyük bir gelişme kazanacaktır ve bu apaçıktır. Fakat, Türkiye, bize de yağlı bir parçanın düşeceği bir tarzda bölünse bile, bu bizim için hudutsuz güçlükler demek olacaktır. Zira, İngiltere, Rusya, ve bir bakıma da Fransa ve İtalya, gerek denizden veya karadan, gerekse hem denizden hem karadan kendi toprak paylarını savunmak ve işgal etmek imkânını bulacaklardır.

Bize gelince, bunun aksine, Doğuyla doğrudan doğruya her türlü irtibatın dışında bulunacağız. Bir Alman Anadolusu, yahut bir Alman Mezopotamyası, ancak İngiltere ve onunla beraber Fransa daha önceden, bugünkü siyasî ideal ve amaçlarından vazgeçmek zorunda kalırsa, yani eğer Cihan Savaşı, peşin olarak sonucunu Alman çıkarları yönünde bulduğu taktirde gerçekleşebilecektir.» (Savaş ve Alman Politikası).

Sekiz Kasım 1898'de, Şamda büyük Salâhaddin'in gölgesinde, Peygamberin Sancak-ı Şerîfini ve Muhammet dünyasını himayesi altına almağa şatafatlı bir suretle yemin etmiş olan Almanya, kanlı katil Sultan Hamidin rejimini bütün bir çeyrek asır bu suretle kuvvetlendirmeye çalıştı; ve Jöntürk rejimi altında, kısa bir süre teveccühünü esirgedikten sonra, bu eserine devam etti.

Doyçebank'ın mükâfatlandırıcı ameliyelerinden başka, temel görev, başta Fon der Golç Paşa olduğu halde, Alman öğretmenleri tarafından Türk ordusunun öğretim ve eğitimi ile örgütlenmesi oluyordu. Ordunun modernleştirilmesi ile, tabiidir ki, Türk köylüsünün sırtına bunaltıcı yeni yükler bindirildi; fakat, Krup ve Doyçebank'a yeniden parlak iş ufukları açıldı. Aynı zamanda, Türk askerliği, Almanyanın Prusyalaşmış militarizminin tâbiiyeti altında, Akdeniz ve Anadoluda Alman siyasetinin dayanak noktası oldu.

Almanyanın teşebbüsü ile Türkiyeye «can verilmesi'nin bir cesedi canlandırmanın sunî denemesinden ibaret olduğunu Türk Devriminin mukadderatı mükemmel şekilde isbat eder.

Devrimin ilk safhasında, ideolojik unsurun hâkim olduğu ve bu ideolojik unsur, kendi hakkında, yüksek maksat ve hayallerle, gerçek hayat vaitleri içerisinde bir ilkbaharla Türkiyenin iç yeniliğini sakladığı vakit Jöntürk hareketinin siyasî sempatisi, varlığında modern liberal Devlet idealini taşıyan İngiltereye yöneliyordu. Oysa ki, uzun yıllar zarfında eski Sultanın mukaddes rejiminin resmî koruyucusu olan Almanya, Jöntürklere muhasım gibi geliyordu.

1908 Devrimi, dış görünüş bakımından, Alman Doğu politikasının iflası idi; ve umumiyetle şöyle düşünüldü: Abdülhamidin tahttan indirilmesi Alman nüfuzunun azalmasıdır dendi. İktidar mevkiine gelmiş olan Jöntürkler ekonomik, sosyal ve millî herhangi bir büyük reforma girışmek hususunda tam liyakatsizliklerini meydana koydukları oranda ve teşebbüsleri irticaa doğru meylettiği nisbette, tabiî bir zaruretle ve derhal Devletin temel dayanakları olarak Abdülhamidin dededen kalma tahakküm metodlarına döndüler ve köylü hudutsuz olarak Doğuya özgü bir şekilde ezildı. Bunun içindir ki, bu terör rejiminin sunî olarak muhafazası «genç Türkiyenin yeniden başlıca kaygısı oldu ve diş politika sahnesinde de derhal Abdülhamid geleneklerine —Almanyayla ittifaka— dönüldü.»

Türk devletini parçalıyan Arap, Rum, Kürt, Ermeni ve son zamanlarda da Arnavutluk ve Makedonya millî meselelerinin çokluğu; İmparatorluğun muhtelif parçalarındaki ekonomik ve sosyal meselelerin başkalığı; civardaki genç Balkan Devletlerinin güçlü ve canlı kapitalizminin ikbali yanında, özellikle Türkiyede, uzun yıllar zarfında, uluslararası diplomasi ve uluslararası kapitalin eritip dağıtıcı tesiri ve bütün bunların yanında, Türk Devletinin gerçek diriltilişinin sonuçsuz ve bu çürümüş yıkıntılar yığınını bir arada tutmağa çalışmanın gerici bir teşebbüse ulaşması, uzun zamandan beri, herkes için —ve özellikle Alman Sosyal Demokrasisi için— tamamiyle açık bir durum idi. Evvelce, 1896 senesi büyük Girit isyanı vesilesiyle, parti basınında Doğu meselesi ve Avrupa irticaının bir miras parçası olarak «Türkiye bütünlüğünün» kesin reddi ve Marks tarafından Kırım Savaşı zamanında savunulan görüşün baştan incelenmesini gerektiren derin bir tartışma açılmıştı. Jöntürk rejiminin reaksiyoner vasfını ve iç sosyal verimsizliğini en önce ve doğru olarak kavrıyan sosyal Demokrasi basını olmuştur. Türk Devleti kadar viranlaşmış bir barakayı yaşayabilir bir hale sokmak için sadece enerjik askerî öğretmenler ve süratli bir seferberlik maksadı ile stratejik demiryolları gerekeceği kanaati tamamiyle Prusyavarî bir fikir oldu. 1912 yazından itibaren genç Türk rejimi irticaa kaydı. Türk yenileşmesinin ilk hareketi, bu savaşta, hükümet darbesi, anayasanın kaldırılması yani Abdülhamit idaresine dönüş oldu.

Almanyanın himayesi altında, Türkiyenin trajik kasırgasına sürüklendiği bugünkü Cihan Savaşı, sonucu ne olursa olsun, Osmanlı İmparatorluğunun kesin bir dağılışına varacaktır.

Alman emperyalizminin takındığı durum —ve Doyçebankın çıkarı— Doğuda Alman İmparatorluğunu öteki devletlerle çatıştırdı. Bu çatışma en başta İngiltere ile oldu. İngiltere, Alman hasmına, yalnız rekabet halindeki işlerini bırakmak zorunda kalmadı bundan başka, Mezopotamyadaki büyük sermayelerinin kârını da bıraktı. Bunlar, tarafların rızasına dayanan bir hesap neticesinde halloldu. Fakat stratejik demiryollarının kuruluşu ve Alman nüfuzu altında Türk militarizminin kuvvetlenmesi, İngilterenin dünya politikasının en hassas noktalarından biri üzerinde — yani, bir taraftan Ortaasyanın, İranın, Hindistanın, öte yandan Mısırın yol ağzında— meydana getirildi.

Rorbah, «Bağdat Yolu» adlı kitabında, şöyle yazıyordu:

«İngiltere Avrupadan, kara üzerinde tecavüze tek bir yerde uğrayabilecek ve tek bir yerde vurulabilecektir: Mısırda.

Mısıra inecek darbe ile, İngiltere, yalnız Süveyş Kanalı üzerindeki hâkimiyetini, Hindistan ve Asya ile bağını kaybetmekle kalmıyacak, ihtimal ki Doğu ve Kuzey Afrikasındaki topraklarını kaybedecektir. Mısırın Türkiye gibi bir İslâm Devleti tarafından zaptı, Hindistanın altmış milyon müslüman İngiliz tebaası üzerinde tehlikeli tesirlerden başka Afganistan ve İranda da tesir icra edebilecektir.

Fakat Türkiyenin Mısırı düşünebilmesi için, Küçük Asyada ve Suriyede tamamlanmış bir demiryolu ağına sahip olması; Anadolu demiryolunun uzatılması sayesinde, Mezopotamya üzerinden bir İngiliz taarruzunu tardedebilmesi, ordusunu büyütüp islâh etmesi ve umumî ekonomik durumuyla maliyesini ilerletmesi şarttır.»

Cihan Savaşının başlangıcında çıkan «Savaş ve Alman Politikası» adlı kitabında da diyor ki: «Bağdat hattı, meşeinden itibaren, İstanbulu ve Osmanlı İmparatorluğunun stratejik noktalarını Suriye ile ve Dicle, Fırat üzerinde bulunan vilâyetlerle derhal münasebete geçirmeğe ayrıldı. Tabiî, önceden anlaşıldı ki Arabistan ve Suriyenin kısmen tasavvur edilmiş olan demiryollarına, kısmen inşa halinde yahut inşası bitmiş olan demiryollarına bağlanan hat, aynı zamanda, bir Türk - Cermen ittifakının tasavvuru halinde Türk kıtalarını nakletmek imkânını sağlıyacaktır; ve gerçekleşmesi daha basit olan diğer birçok tasavvurlarda da, Bağdat demiryolu Almanya için siyasî bir hayat sigortası mahiyetindedir.»

Alman emperyalizminin yarı resmî sözcüsü, bu suretle Alman emperyalizminin Doğudaki plân ve maksatlarını açıkça dile getiriyordu.